

LIETUVISZKASIS

BAŁSAS.

METAS PIRMAS. Tas laikraštis yra turtu LIETUVOS MYLETOJU. REDYTOJAS JONAS SZLUPAS. NAUJAS JORKAS, 12 d. Rugsjūtė 1885 m. No 5.
„LIETUVISZKASIS BAŁSAS“ ISZEJNA NAUJAME JORKE KETWERGE KOZNA NEDELE. KASZTUOJA ANT METU 2 DORIELU, O AUROPOJE 2½ DOR. ATSKIRAS NUMERIS 8 CENTAJ.
UZ COLI APGARSINIMU ANT METU 10 DORIELU, O WIENA SYKI GARSINANT 20 CENTU UZ KOZNA EJLUKE. ADRESAS REDYSTES: JONAS SZLUPAS, 43 SPRING STREET, NEW YORK.
ENTERED AT THE POST OFFICE AT NEW YORK AS SECOND CLASS MATTER.

GROMATA ISZ PRUSU LIETUVOS.

[Galas.]

Lenku prowos arba instatymai zokonu žiamės rodo mums, kaip tie ponai su žmonėmis elgėsi ir kodėl sawia ir lietuwininkus pardawė. Skaitykite bent Encyklopėdija wisatine, o rasite daug žinios. Asz turiu mažesniaja 13 tomu Orgelbrando ir isz tos jums nuraszysiu pora straipsnelu apie mažiuka, muzika arba chłopa; sztai-tiejie: „ka kizsasi teisybiu chłopo yra pažymės [1145, 1120 – 1150], kad buvo priversti iki 4 dienu ant metu baudžiamos. 1388 m. jau wienna diena ant nedėlės turėjo dirbti“ ir tt. Taigi jau no senu gadyniu Lenkijoj werguwė buvo, bet menka, ale augo kas syki didyn. Tryliktame szimtmetyje kuningystė o keturiolik tame ir ponai ir szlektai, apturėjo galybe ant muziku be in-sikiszimo karalaws; iki 1419 metu nebuwo walė nekam isz muziku sawo waldona pona prastoti, pabėgusi sugawia atgal wedė, bet tolaus po 1419 m. galėjo muzikai iszsiwalnyt; užmokėdami už sawo galwas piningais, ale tiktai tada jei ju žiamė atiminėjo arba sumažino ponas. 1499 m. susitarė ponai atimti žiamė no muziku ir buvo tai užraszta kaipo zokanu istatymai. 1540 m. buvo uždrausta muzikus mesti in kalinius, bet 1573 m. wėl buvo pawelyta. Kromeris (1578 m.) ir Herberis raszo, kad pagal teisybe muzikai už nēka yra laikomi. 1566 m. pawargia be žiamės bajorai ir muzika pawerziami. O mozurai priėmė lenkiszkus instatymus, idant padonai amžinai butu padonais, ju loenus turtus atimama Modrzewskis 1554 m. patakuoja nuženklindamas su kita; atėmima turtu padono ir taip juos „parduoda kaip galwijus“, o „kas muzika užmusz, tai tiktai szuni užmuszė“. Isz tiesu zokonai 1423 m. po paszaukimo 4syk muziko iszbėgusio pawelyjajo turtus kitam atiduoti. Zokonai 1496, 1503, 1511, 1532, 1592, 1593 ir 1633 metuose tokius muzikus liepia gaudyti, i kalinius mesti ir priversti dirbti per newale ir tt., wadina juos bėgunais, pasileidėleis wis dēlto, „kad bėgimas no prispaudimo, neteisingas ir walnybei wisuomeniszakai prie szingas“ ir, idant szlachta nekentėtu per nepritekima tarnu ir wergucziu. 1538 m. taksa už muzika buvo 500 auksinu, o 1661 m. jau 1000 auksinu lenkiszku. 1430, 1496, 1510, 1538 metuose mokintiesi muzikams ir užimti augsztesnes wietas bažnytiszkas uždrausta, idant užbėgti pawojinguma ir nesutarima ir maiszta widuje žiamės“. Kita syki kiekwienas turėjo nusipirkti sau urėdyste net ir szaltiszyste, ale ir tas muzikas negalėjo gauti. Szaltisziams arba łowininkams uždrausta buvo kaip ir muzikams szauktiesi pas karalu, o Zygmantas 1546 m. pripažino tai atwirai“. Tokios tai buvo lenkiszkos zokanu instatymais padirbtos tiesos arba prowos! Lenkai suėdė sawo žiamė ir Lie uwa pardawė. Pakol Lietuwa pardawinėjo pa szmoteli, jie patys toli i pietus budami mislyjo: tegul juos ēda tuos pusdykius, pusszwarinius „litwinius“, jeib tiktai mes czieli iszliktumėme, bet netekus ka duoti smakui ant praryjimo, iszoko ir jie patys i gomuri to staubuno. Jona Sobieski ir jus ten Naujame Jorke garbinote, o nežinojote, kad buvo tai staubunas, kursai rijo lietuwiszka turta ir plota žiamės pardawė maskolams, tai yra ku ningaiksztyste Smalėniszka. Jis newaldė sawo žiamės, tiktai jo pati „Marisanka“; tai buvo kwailas werszis, ne waldowas Jeigu waiskui pasisekė pas Wienna Turkus sumuszti, tai buvo darbas ne jo proto padarytas, ale isz netycziau užpuolimas ant turkiszko guolo. Ale gana jau apie tuos musu szirdingiausius prietelus. „Apsaugok mus Diewe no prietelu musu, o no neprietelu saugosimėsi patys“, taip sako priežodis pacziu lenku ir randu ji už tinkanti. Asz lenkams

gero welyju, jeib tik duotu musu gentei pakaju ir su sawo apėkunyste pasikawotu, bo tai „uėcisk bratni – uėcisk zadradni“ kaip Kraszewskis raszo W tautinuoše Muszinuose.

Baigdamas pasakysiu žodeli: wienykiteisi ir nesidnuokite nesigalėkite dēl garbės gentės sawo graszeliu. Jei laikraštis iszleisite ir padarysite kokia sąlydzia drangyste, literatiszka brolyste. asz pirmas asmu su jums nors isz tolo darbuose. Pasilikite sweiki su Diewu! Jusu brolis isz wienu kraujo ir kauło

J. A.

KO MUMS REJRIA.

Raszlas isz Warszawos p. Szerno.

Kożna dirwa turi ir gruda sau pritinkanti. Lietuwoje dirwos daugel yra, norint newisa suarta, bet ir ant suartos kas gruda sėja ir waisiu renka — mažiausei lietuwei. Lietuwoje iszdarbystos, pramonės, nerokuojant brawaru, kur arėlka leidžia, beweik nēra, amatai arba remeslai yra rankose peisuoczau žydu arba atėjunu isz užrubežio. Isz prekybos žyda sau turtus renka mus apgadinėdami; nauda no laukdarbystos nepasikela nei pagal prietaikmi pakeltu mokescziu, nēs mokslas mums tame dalyke swetimas yra. Kożnas daigtas iszdirbtas musu rankomis yra brangesnis, nēs dēl jo padarymo reikėjo ilgesnio laiko ne kaip tiems, kurie pagerintais itaisais ir su mokslu ta pati dirba; o žinome, kad nēks neperka brangesnio daigto galėdamas pirkti ji pigiau. Neturint mokslawiecziu prit nkanecziu musu reikalams apszwietimas stowi labai žiamai lyginant ji su tuo, koks yra tarp kitu tautu, o per tai ir gyvenimo mislies tarp lietuwininku beweik nēra; susiaurintas laukas dar darbu apszwiestunu tēwynėje priwerczia apszwiestus lietuwininkus jieszkot sau laimės toli no sawo brolu swetimos szalyse. Tokiu budu musu praseziokai net rėdami szwieseniu wadowu ir patar-toju pasikelti negali. Apszwiestunais lietuwiszkais ant wietos yra wienu tiktai kuningai, bet tarp ju newisi sawia už lietuwiu laiku, daugumas gėdziasi sawo kilmės. Paliepimas Rusiszkos waldžios d. 27 gruodžiaus 1884 m. apie waldyma žiamės Lietuwoje siekia ne tiktai lenkus bet ir lietuwiu, nēs jie taipogi yra katalikais, o pažiaminamas wertis žiamės nori tiktai, kaip rodosi, kad žiamė isz ranku senu waldytoju iszsprudusi tektu tiktai pargabentiems isz wisu užkabuo-riu Rusams; dēl tu paskutiniu investu rengiasi bankus kaip waldžia taip ir institucijos, kur norintieji sau pirkti žiamė iszsprudusia isz ranku kataliku ir lenku rastu pagelba wisados atwertoje paskolėje, kuri dēl musu bus uždaryta. Kija wos Ławra, wienas isz turtingiausiu Rusijos klostoriu, ketina itaisyti banka dēl tokiu dalyku su pamatiniu turtu 27 milijonu rublu. Kagi mēs prieszais iszszakytą „mums neteisinga waldziu waina statome? sawo nesutikima ir waidus tarp sawias, nepajautima nei sawo nei tautiszku reikalu. — Su perėjimu isz po musu koju žiamės pasiliktumėme su wisu ant malonės musu ponu; o koki tai butu malonė, matome jau ir szendien. Taipogi turime žinia apie nauja dar malone waldziu rusu del musu: wisi rusai turintieji wakarinišė rėdybose žiamiszkus turtus, dvarus, gawo no minystro paliepima uždraudžianti priimti i sawo dvarus katalikus kokios norint tautos ing administracija. Matome, kad waldžios nori, atimdamos mums galėjima dirbti tarp sawo wientaucziu, surengti kaip isz lenku taip ir lietuwininku wargdienius be žiamės ir darbo, idant juos galėtu perkelti in tolimas Rusijos rėdybas, tarp swetimo gawalo, kur jie turėtu užmirszti apie sawo tautiszkus reikalus. Galėtu kam norint rodytiesi, kad szios dienos neteisybė ir prispaudimas pereiš taip, kaip pereina debesys su žaibais ir griansmais wasaros laike, kad neužilgo užstos geresnis cziėsis; wienok mums rodosi, kad

ta laiminga gadynė neužstos greitai, jei tik padėjimas musu nebus dar sunkesnis. Matome, jog isz wisur mus stumia waltstijos waldžia, beweik drausdama mums kalbėti sawoje sznektoje. Jei ateis kada tie laukiami cziėsi, tai ne musu amžiuje; o dabar per wis sunkesnis gyvenimas: žiamė, kuria lietuwei laiko sawo rankose, isz ju wis slinksiesi. Kolek sawlė uztekės, rasa akis iszšėti gali, kaip sako priežodis. Žiurėdami i sawo gyvenima matome, kokias geradarystes waldžios mums suteikė arba dar suteikti rengiasi: administracijoje ir waldžioje mums wietos nēra, apie reikalus ir norus nēks musu neklausia ir žinoti nenori; žiamė pirkti draudzia dēlto, kad mēs katalikai. Paskutinis paliepimas draudzia ir waldytojams žiamės Rusams imti sau tarnus ir samdininkus katalikus; po tam gal ateiti paeilui toks paliepimas ant waldytoju dirbtuwiu ir prekybos kantoru, kur gi tada bus wieta dēl uždarbio lietuwiams, kada žiamės neturėtu? iszsprudusi ji syki i rankas lietuwiu ji negryžsz, bet tik ing rankas penėtu ir musu piningais užtariam atėjunu. Tada lietuwei isz wisur suspausti, nustumti no uždarbio, negalėtu ir sawia su genze maityti sawo tēwynėje, turėdami mišti trupineis, kokius penėti Rusai dēl musu mesti norės, jei tik ir rinkti tuos trupinius neuždraus. Kada ant senu sodybu iszmisti lietuwiams bus sunku, ar tuosyk musu apėkunai neras reikalinga perkelti alkstanczius, kuriems dirbti uždrausta, dēl pripildymo pustyniu ir plyniu Merwo, Sarakso, Sakalino ir kitu krasztu Azyjos? Kad waldžia mums iszdawė waina isznaikinimo, kurios mēs nepradėjome, neigi priežasties dēl jos wedimo nedawėme, rodosi reikėtu mums nelaukiant be reikalo jos palowimo, nepasitikint kitu pagelba, pamislyti ir apie sawo apgynima. Laikai diewiszku stebuktu perėjo su tikėjimiszka diewuotybe. Diewas patsai draudzia sėdėti ant małdos dēl iszspraszymo pagelbos stebuklingos, bet liepia dirbti ir žiurėti ant sawo tikru reikaflu, žadedamas tiktaj pagelba darbe. Diewuotybė pati neisztrauks mus isz prapulties, jei patys reikalingu sau taku nerasime. Reikalai tautiszki newisada eina wienu kėlu su reikalais tikėjimo. Sobieskis, karalus lenku ir Lietuwas kunin gauszstis, gindamas Wienna no Turku pastiprino tiktai ateinancziu laiku sawo neprietelus, kurie cziėse draskymo lenku karalystės neatsiminė apie pagelba draskyto, bet pasigriebė lowine dali senu sawo apgynėju. Reikalai tikėjimo liepė Sobieskiui gelbėti Wienna no turku, o reikalai tautos liepė laikytiesi su turkumi. Tautos netiktai dangiszkus reikalus turi, bet gywendamos ant žiamės taip dēl sawias kaip ir dēl ateinancziu laiku ir stiprybės sawo turi žiurėti ir in swietiszkus sawo reikalus. Lietuwei dēl sawo apgynimo nereikalauja nei buntu nei intrigu polytikiszku, nēs užbaigimas buntu dēl musu wis butu werksmingas. Dēl apgynimo sawias no nutautimo nereikia mums ir skait aus lygaus musu neprietelu, lengwiaus yra gintiesi ne kaip užpuolancziam pargalėti, o Lietuwa neprigulinti susitwers atsiradus Lietuwas sunams. Persekiojami Kwakrai iszszikraustė isz sawo tēwynės ir uždėjo Philadelphios mēsta priimdami priežodi: „cara est patria, sed carior libertas“, taip tai ir mums reikia tiktai walnybės dēl pakėlimo sawo tautos ir gintiesi no isznaikinimo. I pagelba swetimu tautu tikėtiesi taipogi ne yra galima, swetimi užtars už mus, kolek jiems reikalingi busime, o kaip reikalas pereiš, paliks mus sawo syfoms. Draugystė tautu nekados negali buti amžina; szendien mums tas o ryto kitas draugu pastoja. Ne skaitluje musu tautos, ne strėfbos ir ginkluose yra musu stiprybė ir iszganymas, bet sutikime ir wienybėje musu gawalo, pagelboj tarp sawias wisu lietuwiu netiktai dēl sawo naudos, bet ir dēl geru wisu gawalo musu. Dowanos dēl tautiszku ir brolystės musu reikalu turės pakelti ir namiszkaji gyvenima lietuwiu. Wienybė — tai drucziausi murai, i kuriuos susidaužyti turės wisi

mėginimai mus išnaikinti kaip tautiskai taip ir tikėjimiskai, kolek tikėjimas yra apgintoju ir tautos. Norint žinome, kad wienybė duoda tiktai stiprybę, norins suprantame, kad priešais persekiojimu ir prispaudimo kito ginklo neturime kaip musu wienybe, wienok tuo laimingu ginklu nelabai mės galime pasigirti: Baltras matydamas, kad jo kaimyno Jono sodyba parduod už skola poros deszimtu rublu neduos jam pagalbos ir galėdamas, jeigu nemato sau naudos, nors ryto ir su Baltro sodyba gal taip pat atsitikti, o kas labiausiai, tai wietoje kaimyno wiengenczio Jono gaus koki Iwana-wa arba Petrowa, pridengtus ir penėtus waldžiomis su lietuwiu nenauda. Ar tokiose atsitikimuose galime kaltinti lietuwiu užmirusia szirdi dėl nelaimingu brolu wiengenczių? ne szaltumas szirdies ezion yra kaltas, bet nesupratimas tautiskiu reikalu; nės tas pats Baltras, kurs szendien nedawė pagalbos wiengencziui Jonui dėl iszwadawimo jo sodybos, nesz su geru noru jam pagalba laike sudegimo jo trobu arba sumuszimo ledais jo jawu, nors ugnis ir ledai gaiszina dali turtu tik wieno Jono, o perėjimas lietuwiszkos žiamės i swetimas rankas mažina stiprybę wisos lietuwiszkos gentės. Negalime labai stebėtis i nepajautima tautiskiu reikalu tamsaus ukinko, bet ludna yra matyti ta nepajautima eilėse apszwiestunu, kurs labai tankei ezion atsitinka. Szendien wienaiti apszwiestunai lietuwiszki tarp lietuwiu prie susiaurinto arba galime sakyti užwerto su wisu lauko dėl darbu apszwiestunu swietiszku susirenka tiktai isz dwasiszku sanariu. Kaip musu dwasiszki wadai dirba ant dirwos tautiszkos lietuwiu? Tankei patys užmirszta lietuwiszka pajėjima. Sako, teisybė, lietuwiszki pamoksla bažnycziose, spawėdoja lietuwiszki nemokanczius kitos kalbos (nės kitaip ne yra galima), pragysta Aniołas Diawo arba Diawas musu gelbėtojas, sėklaudami taipogi szneka su ukinkais lietuwiszki, o tai ir wiskas. Matome, kad musu kuningai pildo reikalus bažnyczios, ale juos taip gerai gali pildyti lietuwis kaip ir wokietis, prancuzas, szpanas, airys ir kiti galėjo iszmokti dėl sawo intereso lietuwiszki, bet ka daro musu kuningai lietuwei kaipo lietuwei? kur ju darbai už slenkscziobažnyczios ir ne tik bažnytiszkuose reikaluose? Laike lenkiszko waldymo, rokuojant ir baudžiawas, prispaudimo gentiszko negalėtum rasti, buwo prispaudimas luomu, stonu, bet ne gentės lietuwiszkos; prispaudimas luomiszkas wienoks buwo tarp lietuwiu kaip ir tarp lenkiszku ukinku gilojelenkijoje. Tuose laikuose kningu spaudinimo lietuwiszkoje kalboje nės dar nedraudė (prof. Mikuckis su sawo užnamymu uždrausti lietuwiams kningas spausdinti dar nebuwo atjojas, dar tuosyk tokiam užnamyme negalėjo dėl sawias matyti naudos medegiszkos arba paaugsztinimo), o dar iszdawojas kningu galėjo laukti dėl sawias pagyrimo ar piningiszkos pagalbos dėl iszdawimo taip no waldžios kaip ir no bajoru. Bajorai geriaus suprantanti sawo reikalus laikė dėl sawo baudžiauninku mokslawietes, atidawė apžiurėjima ju kuningams. Wienok kuningai taip pastatyti ir su tokia waldžia nemokėjo nėko gero padaryti dėl naudos ir apszwietimo sawo wiengencziui. Bajorai norint patys lietuwiszkos kilmės susilenkino, laikė sawia už lenkus! Kitokia dar tuosyk buwo gadynė, negalima už tai labai kaltinti musu bajorus, nors ir iszteisinti nėra su wis galima, pajautimas tautiszkas ir gentiszkas dar ne buwo tuomet iszsidirbias netik pas mus ale ir kituose krasztuose ir szalyse. Priimdami kultura lenkiszka kaipo augsztesne nepamislyjo priauginti ja ant sawo dirwos, bet emė ja gátawa ir su dirwa lenkiszka. Kalba lietuwiszka pasiliko tik lupose tu, kurie negalėjo arba neturėjo czėso pamislyti apie kokia nors kultura ukinku, baudžiauninku. Apaszwietimas lietuwininku, kaip sakėme jau, atiduotas buwo kuningams, o tie buwo pradžioj lenkai, nės iwedant nauja tikėjima lietuwiu dar buti negalėjo; paskui buwo jau ir lietuwei. Bet gryžkiamė atgal ir pežiurėkiamė darbus musu dwasiszkuju wadowu. Kur tie palikimai tu darbu kuningu kaipo lietuwiu, ne tiktai tarnu bažnyczios? Darbininkus raszlawos, kaipo prierankio apszwietimo, kuris jiems, kuningams, buwo atiduotas, parokuotum ant pirsztu tiktaj wienu ranku. Iszimant maudu kningas, keleta apraszymu gywenimuszwentuju, kur kitokie darbai? Raszlawos nei dwasiszkos neapdirbo taip kaip to galėjo tikėjimas reikalauti; lietuwei katalikai neturi nei pilno Raszto szwento sawo kalboje, norint iszdawinėjimas kningu nebuwo draudžiamas. Darbininkai ant lauko pakėlimo mokslu ir lietuwiszkos raszlawos tarp lietuwiu kuningu ant pirsztu suskaitomi o ju miegas ir nepriilankumas dėl tautiszku reikalu tai paprasti yra daigtai; Dauksza, Szirwydas, Walanczauskas, Tatarė tai iszkirtuwei, tai reti paukszcei. O wisi likuczei tai apimti snudumo, tai wél užsigynė tautiszkos kilmės. Tai patwirtina rodosi *par force* permainos prawardziu musu kuningu. Betowski, Hollak, Andrzejewski, Jablonski, Rzepnicki, Zukowski ir tt. tai waiikai lietuwiu ukinku: Bataiczio, Olaku, Andriukaiczio, Obuolaiczio, Rugieniaus, Wabažo. Darbininkus norinczius prikelti in darba mieganczia tauta jie neužkenczia, be mažo, jei dar szendien butu galima, mestu ant ju prakeikima kaip widuriniuose amžiuose. „Auszra“ neužkenczianti ir neslepanti nelabumo ir prasikalimu musu dwasiszku tėwu negali pasigirti ju meile; ne tau-

tiszkus reikalus jie mato, bet tik sawo pacziu. Užnot meilės kriksczcioniszkos jie platina nuomone *divide et impera*, idant isz pasėto neužkenczimo ir nesutikimo dėl sawias tik nauda isztrauktu, nors nauda nei mums nei jiems nebus, bet tiems kurie nori musu nesutikimo dėl sumažinimo musu twirtybės. Dwasiszki mokintojai parakwijos Joniszks, Kauno rėdyboje darbininkus dėl lietuwywės, labiausiai „Auszros“ rasztytojus, ki isztyja wardu bambizu (ka jie tuom: iszmano, mės nežinome); galime buti ir bambizais, jale „Auszra“ ir jos rasztytojai pagal sawo galėjima budina isz miego sawo tauta, dirba dėl iszliukymo siauryn einancziu rubežiu lietuwywės ir igawinimo lietuwininkams pajautimo sawo tautystės, ko lyg sziol dwasiszki wadowai daryti nenorėjo, norint ju rankos auklėjimas tautos gulėjo per amžius. Pripažinti turime, nors darbai musu menki, ne taip naudingi ir iki sziuolaik neplaczei suprantami tarp musu wiengencziu, ramina labiau musu szirdi ir prie wardo bambizu ne kaip naudingesnis medegiszki wedimas Joniszks parakwijos. Kada taip dirba dėl gentiszkos wienybės ir tautiszko pakėlimo lietuwiu kuningai, kurie kaip gi dime yra gana ituzia, toks pat skundas pareina ir isz Suwienuotu Walsztiu, mažas žiupsnelis pastoriu protestantiszku kitoki sau kela iszrinko tarp prusu lietuwiu, nors pastorius lietuwei katalikai, o labiausiai kuningai, krikscztyja wardu apdowanotu rasztininkus Auszros per kuningus Joniszks. Pirmiausi atsiradima lietuwiszku kningu reikia priskaityti reformacijaj. Dwasiszki wadai kataliku, matydami darbus pastoriu dėl apszwietimo sawo wientikiu, negalėjo jau, bijodami nupuolimo sawo *prestige* (toks nupuolimas žiamacziuose buwo užstojas, kada jezuitai iszsiuntė skunda pas karalu Stapona Batory in Pskowa) pasilikti ir tolu *in dulce far niente*. Turėjo ir jie pradėti krutėti. Ta priezastis iszszaukė darbus Daukszos ir iszdawinėjima lietuwiszku abėcėlu dwasioj katalikiszko tikėjimo ir maudu kningu. Pirmaja lietuwiszka Biblija pastorei iszdawė. Duonelaitis bažnycziose szaukė sawo wientikius drauge su meile Diawo mylėti sawo tauta, sawo kalba. Kurszaitis pirmiau pradeda iszdawinėti lietuwiszka laikraszti, ir iszdawė už sawo piningus surinkima pamokslu ir dainas. Jakobi intaisė lietuwiszka rasztu draugyste Tilžėje. Tokie tai darbai yra dėl sawo tautos pastoriu bambizu, nors skaitlus ju ir deszimtos dalies nedacina skaitlaus kuningu kataliku. Tolaus bus.

WYTAUTAS LIETUWOS DIDYSIS KUNINGAISZTIS.
Raszto P. A. Trupielis [Petras Arminas]
(Tasa.)
III.

Igijo ant galo Wytautas taj, ko jau senėj troszko, bet per kiek iszgausziniu! Buwo sostas igytas per krauja wiengencziu, per apgawimus; Lietuwos likimas buwo jo rankose. Bet dar daug priesz ji stowėjo pawoju ir darbu, idant galetu užlaikyti waldžia, užgydyti žaizdas, nuramdyti priesz ginius, iszsigelbėti no swetimo ikwėpimo ir isz wisokiu sanskaidu itaisyti wiena stipria wieszpatyste! Tokios buwo mislys Wytauto, nės weržimas ant iwedimo wienwaldystės yra matomas per wisa jo gywenima. Padėjimas Wytauto widuje ir szalyje wieszpatystės buwo pawojingas: Kryžokaj isz apmawando pastojos nesuderintinnais prieszininkajis ir kiekwienoje walandoje rejkejo laukti ju kerszto. Skirtinei kuningaiszcezej pawydejo jam waldžia ir kėlė sumiszimus ir wajdus. Derėjimas su lenkajis nesitajkė su jo užsiemimais, bet Wytautas turėjo iszminti, stipria geležine wale, ryžima, drasa, narsybe. Szitos ipatybės statė ji augszciaus už wisas klutis nės lygaus jam nebuwo tuomet wisoj sziaurinėje Auropoje. Apwejzda iszrinkusi ji pildytoju sawo walės aprejszkė jam, ka jis turi daryti, o galaus parodė wisiems, kokia neisztikima yra lajmė žmoniu. Jis turėjo 48 metus no gimimo. Nelajmingi patyrimaj iszmokino wisoki gudruma: jo rankomis iszlietas kraujas, gujsraj ir isznajkinimaj senėj jau pabudino jo szirdyje gajlesti, o rasi ir sanžinės griaužima. Trisdeszimtu metu jis perlejdė karuose: pas kriksczcioniszkuosius kryžokus iszmoko geraj kariauti, wiloti ir gudrej polytika westi. Diawo apwejzda juos paczius paskyrė i mokintojus atejnanczia sawo sutrintojo. Praėjusysis lajkas ji wislab iszmokino, busentysis rejszkė jam garbinga atejga.

Gawias sosta Didžiojo kuningaiszcezio Wytautas wisam sawo likusiam gywenime buwo garsingas kajp kariautojas, rėdytojas (waldonas) ir polytikas. Didelė buwo jo wieszpatystė: jis waldė žiamės no Naumėsczio [Nowgorodo] ir Pleskowo [netoli no Petropilės] sziaurėje iki Muldawijos [Rumėnijos, szendien szale Bulgarijos] pietuose; no ribos lenku iki Maksuos ir Rezanias žiamiu. Szito ploto pakako dėl jo waldžios gejdimo; bet idant galėtu twirtaj užsibuti ant sosto, jam pirmiaus priklausė iszpildyti tris uždawimus: sutrinti kryžoku galybę, nuwarginti mongolus, isznajkiniu dalinyste (mažesnias kuningaisztystes).

a) Karaj su Kryžokajis

Kryžokaj kwėpawo neapyskanta. Su iszgaszciu jie patyrė apie Wytauto prigawima. Wisu ju lukesczej ir gejdawimaj

žuwo su wienu sykiu. Kerszto troszkulys užsidedė, bet jie geraj paži o Wytauta ir iszmanė, kad ji lengwej nepargulės. Mataj, dėlko jie netuojau užpuolė ant Lietuwos, bet pirma laukė paprastu swecziau isz Prancuzijos ir Anglijos ir sykiu su jėis nukelawo i Joanisburki (1392 m.). Isz czia po pujkios cziasnies szoko ant Suražiaus, kursaj buwo Jagėlos duotas Mozurijos kuningajkszeziuj, o kurs tada buwo Wytauto waldžioje. Czionaj gyweno kuningajksztis Enrikis, tas pats, kurs atwaziawo pas Wytauta už pasiuntini no Jagėlos, nese nej susizadėjas su Wytauto seserimi Ringale. Wokieczej inčmė pili, nugawo a gynėjus, sudegino mēsteli, iszdraskė, iszplėszė apiegarde ir sugriebė i wergyste apie 200 žmonių; pirmam sykiuj tuom pasikakino.

Tas atsitikimas buwo tiktaj pradėtinis ženklas busencziujū karu. Jan tame pacziamė metė jie antrajū syki pasirodė Wytauto žiamėse ir užpuolė Gradna.

Atejnancziuose metuose mirė Didžioji kuningajksztėnė Julijonė, Jagėlos motyna. Jos antrasis sunus Swidrigajla užmė Wytebska; Wytautas ji isz ten iszwiwo. Kur buwo dingti? Jagėla norėdamas iszsiluosnoti no Kejstuczio prieziuros paslėptajis derėjimajis su kryžokajis pirmiausej parodė kela, kajp rejkia najkinti prigimtaja szali — ir Swidrigajla bėgotenaj, taj yra pas wokieczius ir tuoju su ju pagalba iszplėszė žiamajeziu dali. Ziamajezej atkerszdydami iszdegino parubežine ju pili. Tuomi tarpu Wytautas jau susineszė su Rymu: popėzius atsiuntė sawo pasiuntini i Wilniu; Wytautas pujkej ji priėmė ir parodė, kad wokieczej užpuldinėjo Lietuwa ne dėl jos priwertimo i kriksczcionyste, bet tik dėl iszplėszimo. Kryžokaj sudransti mažuma nutilo, rodė palinkima ant derėjimo, nės susitajkė permajnyti werginius, norėdami nuramdyti Wytauto atsarguma; bet atejnancziame metė [1394] lyg dėl pagalbos Swidrigajlaj jie wél atėjo pas Wilniu su didėlu buriu karejwiu. Czionaj buwo suszaukti karejwej isz Prancuzijos, Anglijos, Plandrijos. Apgulo mēsta ir statė wisa sawo galybę, kad tik iwejkti pilis, bet wis, lab buwo nuoprosna, nės pilys isz widaus buwo narsej gimamos, o Wytautas isz užpakalo tolydžio juos kibino. Po keturu nedėlu apgulimo kryžokaj apturēja didėle prapulti ir wisko stokodami Wytauto praszė, kad pawelytu j ems walinaj sugryžti i tėwyne; pawelyjimas duotas, bet sykiu buwo paliepta žiamajeziams slaptomis užpulti ant ju, kad persikels per Strawos upe. Kryžokaj tapė labaj sumuszti, wos paspėjo su gėda iszbėgti. Apguldami Wilniu jie patyrė neiszpasakoma moksluma Wytauto kaipo karwedžio: ezionaj jis pasirodė netik narsiu kuningajkszeziu, bet ir iszmanancziu strategiku ir drasiu wadowu.

Po tam karejwej per pusantro meto sėdėjo tyka, kol wél nesuszdrutino. — Rygoje tapė iszrinktas arkiwyskupu Wytauto brolėnas, Aleksandras, Patirgo sunus. Abi draugysti — kryžoku ir kardininku — isz tos priezasties susibarė tarp sawias ir abu praszė pas Wytauta paszaltos; Wytautas nauodojo isz to atsitikimo, kad galėtu insikiszti i ju rejkalus — daug žadėjo, bet nėko nedarė. Tuo tarpu jis paėmė Wiznos pili, kuri tuokart buwo kryžokams užstatata atiduota; tada szitie wél bandė Swidrigajla szelpti ir jau paėmė Wytebska, Orsa ir kitus mēstus, bet Wytautas atėjas wél atėmė tas pilis. Metė 1397 kryžokaj wél surengė kelis užpuolimus, bet nėko nelajmėjo. Matydami Wytauto auganczia galybę jie mėgino ji patraukti in sawo puse kitu budu, taj yra pajudinti jo kasdienine misli: idant padarias su sejs druta derėjima, su wisu no lenku atsiskirtu, ir permania jo paslėpta mēri gal buti jau tada pasiulė karaliszka karuna. Ar buwo tajp ar kitajp — nežinome, bet Wytautas isz tikro padarė su kryžokajis sandora, kuri pagul Wytauto padėjima ir tada galėjo buti dėl jo gėdinga. Tas sutarimas tapė padarytas 19 d. spulu m. 1398 m. ant Salinės sałos prie ibėgio Newėžos i Nemuna. Wytautas patwirtino Jagėlos prižadėjima, pagal kuri dalis jo žiamajeziu buwo atiduota kryžokams. Nusidžiungia wokieczej ir bajoraj ju pakurstyti tuoju iszszaukė Wytauta karalumi Lietuwos ir Gudijos. Bet szis iszszaukimas buwo tiktaj kryžoku wylumi, norincziu Wytautuj prisigerinti. Jis suprato, kad aplinkybės dar nepawelyjo naudoti isz szito atsitikimo ir atsiskirti no lenku, ir kad susiriszimas su wokieczejis nėra lukestingas. Dar skirtinei kuningajkszezej kerszinosi, lenkaj wartyjo wisa ikwėpima, Lietuwos atsiszkyrima kludinti. Wytautas gal buti gejdė turėti kryžokus sawo pagalbininkajis dėl sawo busencziu sanstatu. Ziamajezej ir girdėti nenorėjo apie pasidawima kryžokams. Nuoprosnaj didysis mistras pats atwaziawo juos numaldyti: wos patsaj Wytautas perkalbėjo juos ant paklusnystės. Bet Wytautas grejtaj turėjo gajlėties sawo derėjimo su wokieczejis, nės jie wis nepalowė Lietuwa užpuldinėti.

Tolaus bus.

Apie AUGINIMA.
Raszlas J. S. Kuoksczcio.

I.

Kadangi auga žmogaus kunas ir dwasė, už taj ir auginimas priguli giminej ir tautaj. Szendien giminė daugiausej rupinasi apie auginima kuno, nors powisam neaplejdžia ir dwasios, o walsztiu rupinasi apie dwasės apszwietima. Au-

ginimas giminėje yra blogas per tai, kad tėvaj mažaj budami apszwiesti nesupranta pamatu mokslo apie išlajykama swejkatos; o auginimas mokslawietese krejpiasi i wienpusyste. Kolek bažnycia turėjo mokslawietes sawo walđžioje, taj auginimas buwo wien tik irankiu kuningams dėl sužadimo tikėjimisko apswajnuolo augintiniuos; o kad kuningu wieta užemė wyresnybė ir pininguoczej, taj mokinimas tapė irankiu dėl igajwinimo augintiniuose polytikiszku, wyresnybej ir pininguociams tinkancziu pažwalgu ir jieszkiniu. Tajgi mės patys ir naujoi karta esame angia ir buwome auginami wisaj krejwaj. Auginimas namie turi susidėti su szwiesumu tėwu, mokslawietėje gi turi buti atskyrus no pagjdawimu ir ikwėpimu draugijiszkuju partiju, o gywenime nusiduoda per organizacija ir raszta. Auginimas turi juk pasiekti swejkata ir stangruma kuno, wejkluma proto, geruma szirdies ir twirtuma walės. O taj wis yra galima pusiekti ejnant keleys mokslo ir keleys tejsybės.

Bet piktybėms dar czia nėra galo. Kajp draugijoje mēga nėra lajkoma už žmogu, tajp pat ir auginimas labaj atskiria pagal lyti arba gyme. Skirtumas apsiwejszka jau walandoje gimimo, ir pasirodo ans bedugnis tarp abiejų lyeziu, kurs paskuj wyriszki padaro ponu swėto ir waldytoju, o moteriszke nužiamina i esybe be tiesu. Gimus kudikiuj wis tuojau klausia: ar wajkis ar mergė gimė? Jej wajkis — taj wisi džiaugiasi, tėwaj ir senucej, dėdės ir tetules; bet jej mergė gimė, taj wisi raukosi ir wajposi — nės kas yra isz mergės!! Tajp taj jau walanda gimimo apwejszka, kad mēgė wisame gywenime bus pažiaminta, nustumdoma, warginama. Ir taj wis pritinka ir prie wargužiū ir prie didžturcziu, prie wajku gimusu surukusioje grincezioje ir auksuotuose kambariuose. O kuningajsztiszkuose namuose toks skirtumas yra surėdytas: princukas yra werta lajkomas 101 szuwio parako, o prikenukė tik — 21, nės princukuj gemant iszszaua isz kanuolu 101 syki, o gimstant princukej tiktaj 21⁷syki.

Toks skirtumas wertybės wajkio ir mergės nepaejna isz prigimimo abiejū lyeziu, bet yra tyeziomis žmoniū padarytas. Jis prasideda tuojau po gimimo, tėjiasi kudikystės amžyje, ir sustembsta netejsybėse, kokias moteriszke — ar ji isz 'augstos' luomos ar isz 'žiamos' kiltu — pakela draugijoje ir walstijoje. Tokias netejsybes kožnas sawo akimis mato, norint liežuwiu nenori isztarti. Dėl pagerinimo ir patajsymo to wiso labiausej prisidės auginimas toks, kokio mokslas, tejsybė ir tejsingumas rejkalauja.

II.

O kada rejkia pradėti wajku auginima? Retas taj žino ar nors numano, jog auginimas turi prasidėti, kada wajkas teb' yra gematu motynos paszirdyje. O tas auginimas nėra kas kitas kajp tiktaj patogus gywenimas motynos paguj mokslo apie swejkata ir jos dwasiszkas ir doriszkas labas užsilajkymas. Tame pirmaune auginime mės weltu jieszkosime skirtumo tarp auginimo wajkio ar mergos. Ar gimus mergė ar wajkis, motyna turi sawia labaj saugoti no susikrimtimo, nuowargio, iszgaszcio, apsigėrimo ir kitu blėdingu swejkataj atsitikimu, jej gimtinas kudikis neturi buti ingrobtas.

Kajp kudikis pirm gimimo buwo dalimi motynos, jis ir po gimimo butinaj priguli motynaj. Motyna yra jo prigimta augintoja. Už taj prakejktinos yra gywenimo išžygos, kurios žindywe motyna spiria uždarbanti juoda duona troszkiose dirbtuowėse, o kudiki žudyti ir marinti ar namie ar wajku saugonės butuose. Daugumas mislyja, kad pirmuose mėnesiuose, iki kudikis nesupranta motyniszkos sznekos, auginimas lyginasi wien penėjimuj kuno. Taj yra pasiklydimas. Berots auginimas ejna drauge su priderincziu penėjimu kuno, bet už taj kožna motyna turi susiprasti, kad tas kuno penėjimas, jeju jis yra priderintis, yra pamatu, ant kurio pasistatys wisas wajku pobudis, o per taj gal no to kuniszko penėjimo prideri wisas kudikio likimas gywenime.

Kudikis iki 10 ar 12 mėnesiu yra penimas krutimi. Wisi gydytojej tame sutinka, kad kudikis pirmuose trijuose mėnesiuose turi gauti kruti dienos mete kas dwi adynos, o nakties buwyje tik du sykiu; no 3io iki 6am mėnesiuj dienos buwyje 4 syk ir nakties wiens syki, o po 6 mėnesiu dienos mete 4 syk, o nakti nej wiens syki. Prisiłajkant to czeso penėjime wajkas augs kajp ragajszis ant mielu, ir ne sirgs slogomis [kataru] nej skilwio nej grobu. Tajp esant tulas mislytu, kad taj tik penėjimas, bet ne auginimas yra. Bet kad taj yra auginimas ir penėjimas podraug, galime matyti isz neprisiłajkymo tokio buklo auginime. Kudikis wercia dėl kokios nebuk priežasties: mejli mamutė ir tetuszlis o labiausej senutė ir tetutė sako, kad kudikis yra alkanas — ir tuojau jis gauna papa, nors pirm 15 minuotu butu ji žindias. Po to wajkas yra pilnas, gauna spaudima skilwyje ir wėl rėkia — ir wėl jam yra paduodama krutis, ir jis žinda ir žinda, ir negali, suprantamas taj dajgtas, rekti turėdamas papa burnoje. Tajgi rodosi, kad žindimas nutildo kudiki kožna syki! Mažam rėksniuj žindimas patinka; o žindymas iwyksta kožna syki, kada jis wercia. Kudikis wejkej ima suprasti toki sukibima wercimo su žindimu, ir paskuj wercia jau su pilnu susipratimu. Kad motyna pailsusi, nusidirbusi ar czeso neturėdama tuojau jam nebrunka kruti, jis wercia pikcziaus, rėkia bajsej, ir szitaj motyna iszgastinga

puola prie wajko ir — iszsiłidė taj, ko kudikis norėjo, o jis prieg tam yra paglostomas. Kudikis ejna didyn, ima pažinti ir kitus gerumus ir juos gauna rėkimu, arba tuomi kad pakrinta ant žiamės ir musza kojomis — ir tuomi be abejo^s ko nori gauna. Kad wajkas ugtėrėja, jis kitajp kajp iszweržia taj, ko nori, ir ant galo kad wisiszkej užauga, taj turime kokia pikta ir urszia ragana arba wėl toki pasitėli, kurs musza wajkus ir paczia. Gal newienas isz tokiu sėdžia kalėjime, nors jis butu galėjas tapti geru žmogumi, jeju jam mamutė butu dawusi žysti kruti pagal muszima dżiegoriaus, bet ne tada, kad wajkas wercia ar rėkia.

Suprantamas taj dajgtas, kad ir tame auginime rejkia wienodaj apsiejti su wajkiu ir su mēge. Bet akylas prisistebėtojas jau ir czia gali pamatyti ar rėksniu yra mērgytė ar sunelis, o labiausej kada jis pažwelgia i wejda tėtaczio. Jeju dukrytė rėkia, tai tėtatis sėdžia susiraukias ir pasiputins arba wėl juokaujasi isz moteriszkuju: ir jo duktė, mat, ka, la nors pasilikis moteriszke. O kad rėkia bernelis, taj tėwas linksmus juokiasi ir liežuwiu plauszkina isz džiaugsmo, kad sunus rejkalauja to, kas jam prideri. O kad wajkaj paauga taj ans skirtumas, kuri gamta idėjo wien tik i kokybe kuno abiejū lyeziu, persinesza su pagelba auginimo namie, mokslawietėje ir uleyzioje ir i draugijiszka gywenima, kurs taj sybe sakant neturi darbo su iwajrumu lyties. Tajp taj ans tarpas tarp wyriszkiej ir moteriszkes draugijiszkos ir polytikiszkos tiesose prasidėjo kudikystės metuose, pasiłpatina metuose wajkystės ar mērgystės. O kalezia to wiso krinta ant senėj insikerėjusiu paprocziū ir ant iszkrajpyto auginimo. Geras ir labas auginimas istengs be abejos atmajnyti pažiura atejnancziuj giminiu, tajp kad wiens lytis neiszsi-kels pasiputusi wirszumpi kitos.

III.

Dwasės yra augmuo, žiedas ir wajsius kuno. Uz taj ne bus istabu, kad iszmintingi augintojej jau senėj tajkina auginima prie kuniszko penėjimo. Galime sakyti, kad tie augintojej ir mokintojej yra pirnutakunajs wisu materijalistu, kajp Darwyno tajp ir Markso pasekėju. Tos paczios tajsyklės, kuriu lajkosi mokslingi kwizijologaj ir gydytojej ir tėwaj tam tikrame penėjime ir isztajsyme kuno, yra pritajkiamos prie penėjimo ir auginimo dwasios, tiktaj ka tankej walstija, bažnycia ir draugija labaj tam prieszinasi. Ar daug kas myli tejsybe?!

Ir pati kalba taj jau pripažino senėj. Juk mės sznekame apie dwasiszka pena ir sumernėjima, apie augima ir atgalini ejgi dwasios, o senowės priežodis sako, kad jieszkiniu auginimo yra susilaukti swejkos dwasios swejkame kune. O jej dangiur yra daroma taj pažiuraj prieszingaj, taj mokin-tojej gali už taj mažiausej buti kaltinami.

Mės rupinamėsi apie augima kuno duodami no pat gimimo nej per daug nej per mažaj walgio tam tikram czese, kada tas walgis gali buti skilwyje suwirintas. Prieg tam rejkia kožnam amžiuj duoti tam tikra, suwirinama walgi, pradedant no lengwej suwirinamo motynos pienu, kajp sakėme augszciaus, ir kaskarts tolaus ejnant pridurti sunkiaus suwirinama walgi, pagal iszsitajsyma kuniszku intajsu kajp antaj: dantu, kuniszko judėjimo ir raumeniszkos pajiegos. Ant galo nerejka duoti walgio, kurs butu neuzpelnytas per nora walgyti, parodanti, kad suwirinimas iwysko priderinczej.

Wisiszkej tos paczios tajsyklės pritinka ir prie dwasiszko penėjimo. Dwasiszkas penėjimas turi prasidėti no pat gimimo. Burna, per kuria inejna pirmiausias dwasiszkas penas, yra pajautos — pirmiausej palytėjimo pajauta, o paskuj akys ir ausys, kurios jau po kėlu nedėlu yra jautrios, o anos daugiaus gywuoliszkosios pajautos, kajp taj uoslė ir skonis, iszsitajsyma lajkant kuna wajskume. Isztajsyti pajautas tam tikru penu mokina geriausej Fr. Froebelis; daugiausej gi rupintiesi rejkia apie penėjima dwasiszkuju pajautu girdejimo ir regėjimo kajpo prieszingu perwirszjimuj anu gywuoliszkuj pajautu. Jeju czia neperejsime tam tikros mieros, taj nekuomet neatsitiks, kad pristoktu kuomet noro mokintiesi arba kad iwysku dwasiszkas perpenėjimas ir pajautos tajpogi alksta augimo kajp kad skilwis ir kitos kuno dalys, ir jos suwirina lengwej ir su skanumu ta walgi jeju jis yra pritiklus amžiuj, ir patiekia dwasiszka swejkata.

Prilyginimas dwasiszko auginimo prie kuniszko yra atpuolęs wisur kur, o taj tėwaj ir augintojej turi labaj labaj insitėmyti.

Tolaus bus.

Gromata isz Shamokin, 3 d. Rugpjuties 1885.

Guodotinas rėdytojuau „L. Balso“! Mažaj, labaj mažaj iki szendien žinojau apie „L. Balša“. Mislyjau nesyki ir sakiau in sawia: Diewe wisag, ingas, dėlko mės lietuwininkaj, tajp žiamaj stowime ant szio swieto? Auropoje musu tėwyne sudraskė ir mus iszwarė neprietelus, o Amerikoje nors ir walni esame, bet apie mus mažaj žino swietas. Pirmia iszedawo N. Jorke gazetnkė „Unija“, bet toji jau bene prapuolė. Ir dėlko tajp? sawias klausiaj nesyki.

Lietuwininku žinau kad Amerikoje yra daugumas, ir asz pats pažystu dauguma, bet apie pasikėlima lietuwiszkos

dwasės buwan asz ir swietas mažaj girdeja. Ir dėl ko gi apie mus swietas mažaj žino? Ar gal mės tik wakar užgimėme? Ar mės per bėdni? O ne! mieli brolej, mės esame žmonės kajp ir wisi; esame tauta labaj sena, ir esame tajpgi bagoti, nės tas tiktaj yra bėdnas, kuris neturi ranku i darba ir duszios. Tarp žmoniū esame bėdni, nės stowime žiamaj; wisi gali isz musu pasidywyti: nės nors mės rankas ir galwas turime kajp ir kiti, bet nesinori mums ju paszwentint procej dėl wisu ir žiurime, kad tiktaj patys sau turėtumėme ka pawalgyti ir dar insigerti szendien, o kas ryto bus, taj mums apie taj galwa wisaj mažaj skauda. Ak, brolej! ar mės dėlto tik gywename? Senėj jau musu tamsybė yra apszwiesta. Wisi galime matyti szwiesybe, bet newisi norime.

Tėwynėje dabar yra mums sunku pakelti balša sawo, nės ant kožno žingsnio susitinkame su neprietelejs; ale czia, Amerikoje, galime stowėti augsztaj, jejb tik norėtumėme; nėra tam walnam kraszte, kas mums nepawelytu gywenti tajp kajp wisi žmonės. Kasgi uždraus mums turėti sawo mokslawietes, gazetias, draugystes, bažnycias ir daug kitu dajgtu? Nėkas nėkad neuzdraudė ir neuzdraus mums Amerikoje gywenti žmoniszkej, kolek ta žiamė bus walna.

Tankej mės sakome, kad priežastimi musu prapulties yra kiti žmonės. Taj nėra wisaj tejsybė, mieli brolej; mės patys esame kalti ir už taj szendien tajp žiamaj wisur stowime. Jej patys nepasirupinsime apie sawia, taj mums nėkas neejs i pagelba ir wisados busime tajp nuskurdia kajp esame szendien. Matome patys, kad daugumas tarp musu mažaj kas rupinasi apie sawo tėwyne ir kalba; daugumas ir Diewo nepamena. Rupinkiamėsi, brolej, kad swėtas ir apie mus girdeju ir musu tėwyne; mės berots wargstame ir kencziame aš taj rupinkiamėsi, kad nors musu wajkaj newargtu. Nors swetimosie žiamėse tajsykiamie mokslawietes, statykiamie bažnycias, o gal paskuj atejs esėsas, kad mės busime didelė giminė ir kajp kiti galėsimie pakelti sawo balša.

Nesakykiame, mieli brolej, kad mės negalime sawo tėwo tėwynej daug gero daryti dėlto, kad kiti gadina. Kas ir lėlko gadina? Darykiame tik wiska su noru o nėkas mus neagalės gajszinti ir mums iszkadyti. Nors Lietuwa szendie stena apkaustyta paucejs newalos ir daug kenczia, wienok jeju mės krutėsimie, jeju mės i wienybe susidėja dirbsime wiska dėl tėwynės, kas musu darba istengs iszardyti?! Jej lenkas koks apsikajtias atsitikimus kitu gadyniu mus pejkia, tai ir daugiausej turi tejsybe; tarp musu asz mislyju mažaj yra pagirtinu ir iszaugsztjtinu tėwynajniu. Kožnas mato, kad lietuwininkaj mažaj rupinasi apie sawo tėwyne ir apie sawo tauta, kad lietuwininkaj negyweni kruwoje kajp kiti žmonės, nės ir gazetios nelajko. Brolej lietuwininkaj, kelkite, kelkite, tegul ir kiti žmonės mato, kad dar newisi Lietuwas wajkaj prapuolė!

Nors raszome, kad daug lietuwiszku piningu suszelpė lenkaj, wienok ar nebus kaltesni lenkiszki žydaj? Taj yra galimas dajgtas. Ale ir tie po newale neatima. Muszkiamejsi už taj i krutine ir sakykiame: Diewe buk mums mylistingas, nės mės patys daugiausej nusikaltome.

Juozas Zlotozynskis.

X Gromata isz Prusu Lietuwas.

Mylimasis rėdytojuau! Wos žinaj, kajp musu lietuwininkus czionaj tėwynėje pradžinginaj! „Liet. Balšas“, kur szendien sulaukėme, newien sawo gražiū, nepalyginamu su kitajis lajkraszejejs ituriu, bet ir wirszutine iszwejszda pro wisus musu dienu lietuwiszkuosius lajkraszczius prasikisza. Amžina guodonė ir dėkawonė už tawo procej! Ruoszkitėsi, brolej, Amerikoje ir nepailskite, tuomi labiaus, kad pas mus yra sunki gadyne. Priespudis ir persekiojimas wirskur! M. Jankus pernaj paraszė raszтели po antraszu „Musu sudžios“ ir patalpino ji i „Niamuno Sargo kalendoriu“. Tame raszte jis atasakojaw sawo patyrima, jog wokiszki sudžios Lietuwoje nesirupina apie tiesos padaryma, o tik geria karcziarimose per dienas, ir suszanktus žmones ant termyno gajszina no darbu, sukwiessdami juos ant 9 adynos isz ryto, o atlejsdami tik po pietu. Už tokios taj italpos raszta rasztojas tapė prasudytas ant 4 nedėlu kalėjimo, o iszduotojas kalendoriaus ant 100 markiū piningu koros. Taj gadynės Lietuwa susilaukė, kad ir už tejsybės žodi rejkia tajp smarkej kentėti! Jus brolej musu wargus regėdami dirbkite ir darykite, kad bent grezciaus butu galima pagatawyti nauja gadyne tėwynėje, kur walnybė gaus wirszu ir kur lietuwiszkoji tauta nebejaus swetimo jungo ant sawo pecziū. Jeju jus krutėsite dėl apszwietimo, ta gadyne wejkej atejs. Dar užminsiū musu lietuwiszkoji „Byrutės draugystė“ bajsej susirėmė su wokiecziū „Liet. raszta draugyste“; bet apie taj kita syki daugiaus. Sudiew'!

Kas?

Lietuwiszkasis Balšas.

Isz wisur parejna no broļu lietuwininku žinios kuomi geriausios, wisi ragina mus i darba, wisi didina musu drasa ir isztwerme, o podraug didina ir musu draugu pulkeli. Kožnas tėwynajnis lietuwininkas, girdeđamas isz wisu pu-

siu tajp garbingus klabinimus, atsikvėpias lengviaus taria: dabar taj jau Lietuva sulaukė sutarimo, ji sulaukė prabudimo sawo dwasios isz miego, Lietuva sulaukė wienybės. Su lyg sziuolajk buwo dar apie wienybę abejotina: bet jau abejyste nyksta nej lyginant ans burbulas, kurs lietaus laszams ant pawirszio wandens nukrintant pasikela ir wël isz-nyksta. Naujame Jorke, kur tuomi tarpu tarp lietuwininku gal buwo didžiausias susiarzinimas, emė wisi ejti i tajka, ir buwusieji prieszininkaj patys paduoda draugiszka ranka. Ne senej 4 d. rugpjuties susirinkime draugystės wardan s. Kazimierio Juozas Kawalauckas padawė misli apie padauginima piningiszku syļu. Liet. Balso draugystės per taj, kad 3 lietuwiszkos draugystės Naujame Jorke — draugystė s. Kazimierio, draugystė s. Trajčės ir Lietuwiszkojo Balso draugystė — pagal sawo sutarima padarytu pokyli arba balu ar iszkeltu gėrynes arba piknika ar kajp kitajp. Kadangi Juozas Kawalauckas nesenej buwo ar norums ar nenorums pasirodias prieszininku tikraj lietuwiszkaj polytikaj, kuri atmeta draugawimos su wilojancej pasalingaj paszaliecejs už taj jo inezimas apie pakelima Liet. Balso draugystės yra wisatinaj labaj mielaj priimamas. Ar bus pokylis ar gėrynė tajp koks kitas susirinkimas, czia bus gera progą atnaujinti brolybe ir sutarima, o pastiprinti wienybę ir pajiegas lietuwininku. Toki tauta, kur prieszininkaj wienyjasi, kad sawo tėwynej garbe ir nauda padaryti, toki giminė negali žuti, ji negali silpnyn ejti... Jeigu ir prieszgniuojanti wienas kitam lietuwininkaj pasiduoda rankas reikalauose tėwynės, taj lietuwiszkoji gentė gali pasigirti, jog tarp jos sunu stowi mejlė tėwynės augszciaus žmogystiszku atgrisimu ar prisirizimu. Linksmu yra matyti augant lietuwiszka wienybę, o per ja ir musu tautos stėpnybe. J. Szl.

Gromata isz Cincinnati Ohio.

Norint mažos kilties esmu, wienok iszmanau ir pažystu augsztus dajgtus; apturėjas kelis numerius Lietuwiszkojo Balso atradau labaj dajlius apskajtymus musu senowės prajytinės; dėlto praszau siusti lajkraszi o bus užmokėta. Mės gatawi esame mirti už Lietuwa ir už sawo gražia kalba. Szitaj ka sako musu dajnius J. Baronius: norint mės mokame 10 kalbu ar daugiaus, o lietuwiszka turi buti wisados mums pirmutinė kajpo tėwynės kalba. Szitaj ir nekurijs ejlės to pagarsinto dajniaus:

Katras Lietuwoj užgimias Ar kiek czėso ten gywenias, O kad tos kalbos nežino, Kožnas ta kwajlu wadina. I wisus lietuwininkus Amerikos jis tajp raszo: Geri klausytojeji mano Tegul jus Diewas iszgoro, Saugokitėsi tos nekystos: Su bajorajs taworszczystos; Nės jie yra szydytojejs, Lietuwininku najkytojejs, Kad jie katras imanytu, Lietuwininkus paskandytu. Lenku kalbos nesimokykit Ir ju knygu nesakjtykit; Tik lietuwiszka saugokit Kajp motyna szenawokit. Jumis Diewas blagaslowsy Ir geri žmonės paszlowys, Kad nejieszkosit swetimuju Kalbujums neprigimtuju. Jusu wėrnas Lietuwos draugas W. Dubickas.

Gromata isz Cleveland Ohio.

Rėdytojan! J. Maszotas nej kokios kitos mislies, kiek asz žinau, neturėjo raszydamas i Twaraucka kajp tik ji sugadyti su Szlupu. Ans p. P. sawo raszte patalpintame i No 4, Balso', man rodosi newisaj tejsingaj apjuokia Maszota, kurs ir nebuwo praszias Twaraucko, idant jo gromata garsintu. Ar gi mės lietuwininkaj galime sakyti, kad turime lietuwiszkas seminarijas Ir asz buwau nesyki ir Wilniuje kajpo ir Kaune ir Sejnuose, ir macziau, kajp ten nej wienas be lenkiszkos kalbos negali buti priimtas i tas seminarijas. Norint Kaune mažuma mokina lietuwiszkos kalbos, taj tik dėl parodos ir apmalszymo lietuwiszkuju patrijotu. Asz wël klausiu: po kieno waldžia yra tos seminarijos? jej kas nežino, taj pasakau, kad po waldžia lenku! Daug, labaj dar daug permajnu rejkia, iki anose seminarijose ant lietuwiszkos žiamės kwepnos walnaj ir atwiraj lietuwiszkoji dwasė. Ir užduotė tikruju patrijotu butu tajpogi nors por plysze in taj pažwelgti, kas darosi tarp musu broļu, užsidariusiu in anuos namus, ir žinau geraj, kad daug nawatnu ir netikėtinu dajgtu patirti gautumėme. K.

ZINIOS.

Wokietija. Austrijos cėsorius Pranas Juozas susitiko su Wokietijos cėsoriumi Wilimu Gastejno mēste; Wilimas labaj esas silpnas žinoma dėl senatwės.

Nesenej Bismarkius apgarsino gazietoje, Nord. Allg. Zeitung' kurstanczius rasztus priesz Prancuzija. Gazietos sako, kad tie jo rasztaj esą rasztyti dėlto, idant Wokietija padidintu sawo armija, tajgi daugiaus dėl Sajmo ne kad dėl Prancuzijos. Priegtam Koeln. Zeitung rejka lauja, kad Wokietija iszlajkytu draugyste su Anglija, o graudena Prancuzija už jos nora atkerszto.

Nesenej Frankfurte pagal Majno upe kilo pamiszimas darbininku: wyresnybė dabar tyrinėja apie pradžia majszto ir mēstas bus sudytas wajnos sudu.

Kolera. Nauju apsirgimu buwo Szpanijoje 5 d. rugpjuties 4294, o mirė 1638. Zmonės yra subauginti pasiplatin-

tos bajsios ligos. Kuningu ir zokoninku gana daug jaja mirė. Zmonės sumiszima pakėlė priesz daktarus, kurie nenorėjo gelbėti ligonius; o kitiems užrustinti beturceji liepia mėginti gydyklas duodamas ligoniams.

Ir Prancuzijoje Marseillės mēste pasirodė kolera, bet wyresnybė mēsto apie taj tyli, idant sugajszties nepadaryti kupczystej. Ir Kelaujancziu geležinejs kelejs piet-rytinėje pusėje Prancuzijos susimažino, tajp kad akcijos geležinkelu nupuolė ant 1½ procento.

Italija. Mēste Livorno tapė suimtas kuningas wardu Bruzzo dėl to, kad jis po priedanga namu naszlajeziu mergas atidawinėjo ant suwilojimo. Tie namaj wadinasi, 'Prieglada szwento Pilypo isz Heri', ir nēwa pasiprowjanczius moteriszkes ten buwo priimamos i, seseris mielaszirdystės'. Palicija inėjusi i tuos namus rado ten 20 jaunu mergu kalėjime; wiena brwo szeszauninkė. 'Seseris mielaszirdystės' mēste wajkszcziodamos ir rinkdamos piningus susimedžiojo ir mergujtes. Klosztoriaus perdėtinė prazuwo. Livorno mēsto wyskupas girdėdamas, kad apskundas Bruzzo tapė iszrastas tejsingu, emė werkti. — Diewe, kokios taj bjaurybės darosi tokiuose namuose!

Prancuzijoje Paryžiuje iszejna tarp daug kitu nawatnu lajkraszcziu wiena syki ant nedėlės ir ubagu gazieta wardu 'Journal des Mendiants'. Ten nerasi nej polytikiszku nej literatiszku žiniu, o tik apgasinimus ubagams akywus kajp tokie: 'Ryto Magdalėnos bažnyceioje bus palajdotas turtingas žmogus'. 'Ant pirmos adynos bus iszkilmingas szlubas Trajčės bažnyceioje'. Jieszkomas yra aklis, kurs gali mažuma duduoti' ir tt.

Danijoje Kapengagės mēste 24 pabrikantaj susitarė isznajkinti darbininku draugystes, kurios per sawo rupestinguma buwo pakėlusios darbininkams algas. Pirmiausej užsikirto isznajkinti kalwiu ir maszinininku draugyste, o kajp tuos pargalės, taj kitus nesunku bus apwejkti. Dabar ten pasiliko i 1000 žmonių be darbo ir dnonos. Daniszki darbininkaj norėdami piningus pargalėti atsiszaukia i darbininkus ir Amerikoje gywenanczius, idant ejtu i pagelba piningajs. Duok Diewe, kad atsirastu tokiu geradariu, kurie sawo skatiko nepasigajlės dėl persekiojamu wargdieniu.

Austrijoje slowėnaj szwentinio Wielograde 5 d. liepos atminti sawo apasztaļu Cirylo ir Metodo, kurie slowėnams padawė balna walnybės, sawdarbystos ir mokslo slowėniszko dalykuose tikėjimo, dwasios ir kriksczcioniszku iprocziu. Kad wokiecziu wyskupaj stengėsi isiwėrėti i Morawija, waltstija Rostislawo, Szwentapelko ir Kacelo, atkelawo anie du brolej isz Tessalonikos ir po ilgū sunkiu darbu ir kowu igijo patwirtinima no Rymo. Cirylis mirė 877 mete, o Metodas 885 m. Tie apasztaļaj dėl slowėnu daug gero padarė: iszgelbejo dwasiszka ir bažnytiszka no wokiecziu, sutejkė slowėnams tam tikra raszta, pakėlė jausmus slawiszkos tautybės, iwedė slawiszka kalba i diemaldyste. Ir už taj netajpsenej garbino wisi slowėnaj ju atminti; ta szwentė slowėnus suartinu, nės užduotė slawiszkos gentės ir szendien yra toki pat kajp pirm 900 metu. Czekaj, lenkaj, korwataj, morawaj, rusinaj, serbaj ir tt. wisi tuomet susibėgo mislymis ir jausmajs i dajgta. Wokietija žiurėjo žnajria akimi i taj, bet nėko nekenkė. — O mės lietuwininkaj kada suprasime sawo tautybe, kada mės szwentinisime tautiszkas szwentes? Wokiezej garbina sawo Lutari, slowėnaj szlowina sawo Ciryli ir Metoda, ir tokios szwētės jiems ikwepia dwase darbuose dėl sawo gajwalo. O mės?...

Suwienuotos Walstijos. Anglakasyklose Knickerbakar 3 d. rugp. nepertoli no Szenandorio užmuszo jauna wajkina lietuwininka Kazimėri Zukaucka turinti 22 metus amžiaus Nabasznickas Kzimeris dar nepraslinkus 2 mėnesiam pribuwo i Amerika, o pradėjas dirbti umaj rado netikėta myri. Baugu yra pamislyti apie tokius darbus, i kuriuos žmogus ejdamas nežino, ar gryžs namon ar ne.

Szenandoris 6 rugp. Anglakasyklose Atation Jonuj Aleksajeziu anglis griudama nulaužė kajriaja koja per blauzda. Aleksajtis yra pirmutiniu sanariu draugystės Lietuwiszkojo Balso ir ženotu žmogum ir dar neyra apsigywenusiu szitoje žiamėje. Gajļu tokio musu brolo.

Mount Carmelyje sustrejkawo wajkaj, kurie dirbo prie angļu, ir tuomi padarė 400 darbininku be užpefno- Paskutinyji meta buwo dirbama kałnuose tik 9 adynas kasdien, o wajkaj sakosi dirbia 10 adynu, ir rejka lauja, kad dabar jiems butu užmokėta alga už ana perwirszi czėso.

Isz Stockton Pa mums raszo M. Wilkauckas: 28 d. liepos kelant kara su anglymis isz po žiamės truko wirwė, karas žiamyn nuėjas pagawo mulu ir nukirto koja ir daug iszkados dėl kumpanijos, szlopoj negalės per kelas dienas dirbti, bet ten esancziu žmonių neužgawo. — Wienas wokietis isz Hazelton dirbo prie tos paczius kumpanijos maszinszopėje Stoktone prie garo plumpu, ka wandeni plumpuoja. Truko wienas szmotas ir daužė jam i tusztumus tajp kad jis apmirias puolė žiamėn; jam sutir swisas szonas ir nežin ē ar isz jo bus kas ar ne. O pabrikaj prigulė prie L. S. Co. — Netoli no Hazelton 29 d. liepo aplinkinėje Dženzwilės užsidegė anglakasyklose twartaj, kur stowi mulaj. Nėsant galima ugni užgesinti nej mulus iszgelbėti kumpaniej pasidarė blėdies ant 5000 dor. — 3 d. rugp. puse po 6 isz ryto ungaras isz Stoktono wedėsi pora mulu i darba ir sustojo ant geležinke-

lo, pakol kitu kėlu praesj wežtuwas su anglymis; tuomi tarpu atbėgo wežtuwas su dajgtajs ir pagawo žmogū ir mulus; ji iszmetė augsztyti i 30 pėdu no mulu, ir puldamas žiamyn jis užsimuszo. Kunas jogulejo 2 adynas, iki ji isz ten atėmė. Mulaj tapė tajpgi užmuszti.

Waszington. Austrijos wyresnybė atsisakė priimti pasiuntini Suwienuotu Walstiju wardu Keiley dėlko. nežinė.

N. Jorkas. Po parwežimo isz Albany kuno Grantu daugybė žmonių ejo i City Hall paskutini syki pažwelgti i ta Suwienuotu Walstiju, karžygi'. Ejlė ejnancziuju traukės aplink City Hall Park, no Chambers str, nuėjo i Broadway ir ten tensėsi iki Broome str. Ant galo 8 d. szito mėnesio su didėle iszkilme tapė kunas Grantu nutydėtas i Riverside Parka ir ten palajdotas. Lydėtoju rokuoja i 50.000, o žiuruwu aplink kap-wiete i 400.000. Grantas tarnawo ne tiek walnybej kiek piningiams, kajp parodo jo gromata raszta tuoju po pabajjos wajnos žiemiu priesz pietus, o nesenej atspaudinta, 'Herolde'. Jam nerupėjo iszwalnyti wergus o tik iszlajkyti galybe sandoros; o susiwienawusiuose jis neapkentė ne lajkytojus wergu, bet tik majsztininkus: tajgi ne rewolucijiszka walnybė jam liepė griebti kardą, bet stywa istatimybė. Už tajgi Grantas nej tuomi neužsipelnė pargarbės; o jeju priminsime piningiszkas apgawystes, kur tada liks jo didybė? Grantas tarnawo piningiams, o tie apie ji wisaj užmirszo. Nerandame wardu milijonėriu atsiszauksiu i žmona Grantu, o kad kunas buwo lydimas per 5 Ave nekūr nebuwo matytigedulu! Tie, kuriems Grantas tarnawo, apie ji nemena, o garbina tie, kuriuos jis piningiams pardawė. Gajļu kad tajp, ale tajp. Grantas padarė pradžia toje žiamėje gadynej pininguocziu, ir jis gelbėjo sutwerti samdininkiszka wergyste. Mės už taj darbininkajs budami nekajp negalime garbinti Granta.

APGARSINIMAJ.

Priejginė wieta lietuwiszkuju draugyszciu, krautuwė wyno, alaus ir likieriu, 2oj ulycioje No 193 pas
A. KOPTA,
Naujame Jorke.

W. JABŁONSKIO

Lietuwiszkas Salunas
czia rasi biljarda, atsigėrsi wynuczio, szalto aluczio ir užsi-
rukyti gausi skanu cigarėli.
34 Hester street Naujame Jorke.

LIETUWININKAJ PAS LIETUWININKA!

Rasite szalto ir gėro alaus skanaus wyno ir likieriu mano salu-
ne; turiu ir biljarda. Jonas Butkauckas
262 East Broadway. Naujas Jorkas.

PIJUSZAS PESIACKAS

tikras agentas Singers Cb siuwimo maszinu.
Lietuwininkaj noredami gauti maszinas tajp kriauczisz-
kas kajp ir del namu darbo, praszau, atsiszaukkite ing ma-
nia, o wisados pigiau gausite. Gywenu: 68 Forsyth str. N. Y.

Redysteje Liet. Balso yra galima pirkti tas kningas:

- AUSZROS KALENDORIUS ANT 1885 METU --- 35.
- TEWYNAJNIU GIESME WYTURO --- 15 c.
- AUSZRA ANT WISU METU --- \$ 2.00
- AUSZROS KALENDORIUS ANT 1884 M. --- 25 c.
- OSZKABALU DAJNOS --- 25 c.
- LIETUWISZKAS SZIUPINYS 15 c.
- DRAZDAUSKO SWIETISZKOS IR SZWENTOS GIESMES --- 15 c
- MIGLOWAROS DAJNOS --- 25 c.
- KNINGOS TEJSYBIU --- 25 c.
- NERIO PAMOKSLAJ APIE GASPADORYSTE --- 25 c.
- Auszra už 1883 ir 84 po pusantro dorėlo.